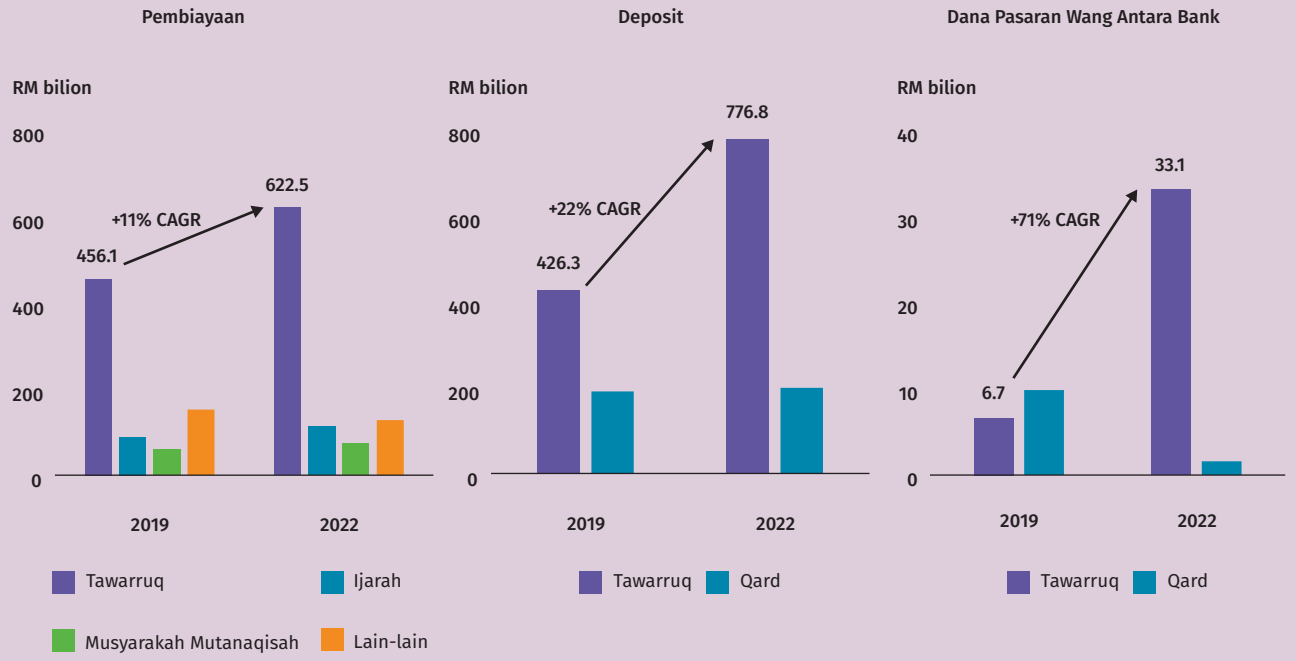
Pengurusan Aliran Kepincangan dalam Pasaran Komoditi yang Mempengaruhi Aplikasi *Tawarruq* dalam Sistem Perbankan Islam

Aplikasi *Tawarruq* dalam Perbankan Islam

Terdapat pelbagai jenis kontrak Syariah[1] yang digunakan bagi transaksi perbankan Islam pada masa kini. Antaranya ialah *tawarruq*, iaitu kontrak yang paling banyak digunakan dalam segmen produk perbankan utama yang merangkumi pembiayaan, deposit dan pasaran wang antara bank (Gambar Rajah 1).[2] Hal ini sebahagian besarnya didorong oleh keupayaan *tawarruq* untuk memudahkan pemberian dana[3] dan pembiayaan bagi pelbagai tujuan seperti modal kerja, pembiayaan perdagangan dan pembelian harta tanah.

Gambar Rajah 1: Trend dan Komposisi *Tawarruq* dan Kontrak-kontrak Shariah Lain bagi Tiga Segmen Utama Perbankan Islam setakat 31 Disember 2022

Nota: Data bagi dana pasaran wang antara bank merujuk kepada penempatan dana sahaja, tidak termasuk penempatan dana dengan Bank Negara Malaysia

Sumber: Bank Negara Malaysia, bank-bank Islam dan institusi kewangan pembangunan

Tawarruq memerlukan dua urus niaga jual beli komoditi[4] secara berasingan yang melibatkan empat pihak iaitu bank Islam, pelanggan dan dua pembekal komoditi. Gabungan urus niaga ini bertujuan untuk mewujudkan obligasi hutang bagi pihak yang membeli komoditi tersebut secara tertangguh (*deferred*), pada harga yang dipersetujui (ditentukan dengan merujuk kadar keuntungan yang ditetapkan) (Gambar Rajah 2). Transaksi *tawarruq* boleh menggunakan pelbagai jenis komoditi, termasuk minyak sawit mentah (*crude palm oil, CPO*), resin plastik, logam, getah, minyak mentah dan komoditi digital yang diperoleh dari dalam atau luar negara (Gambar Rajah 3). Perdagangan kesemua komoditi ini diuruskan oleh bank-bank Islam melalui penggunaan perkhidmatan broker komoditi dan bursa komoditi (BBK).

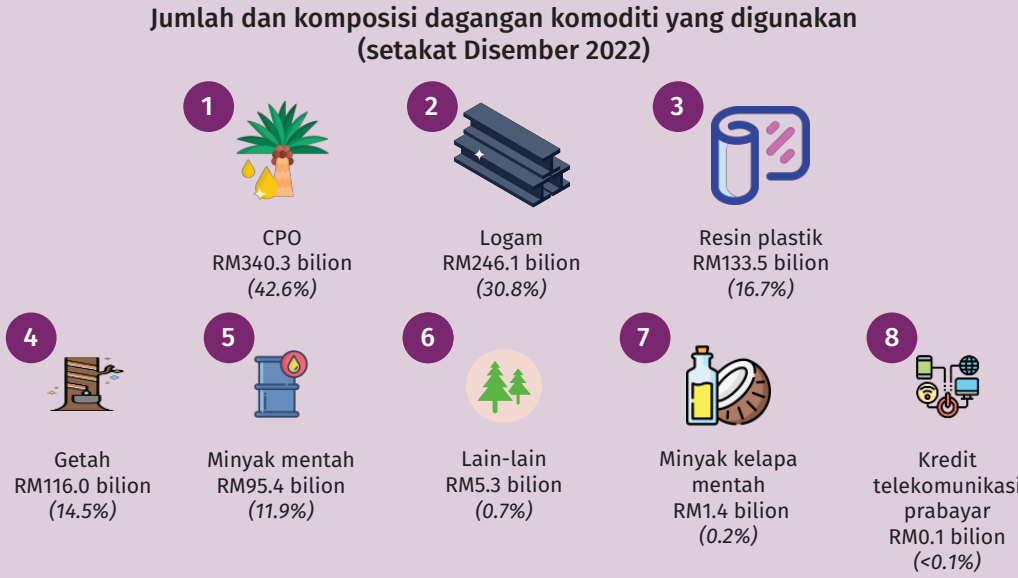
[1] Kontrak Syariah terdiri daripada *murabahah, musyarakah, mudarabah, istisna`, wakalah, wadi' ah, hibah, wa'd, kafalah, qard, bai` al-sarf, ijarah, rahn dan tawarruq*
[2] Data tidak termasuk data bank yang mempunyai jendela Islam (Islamic window)
[3] Pasaran wang antara bank, deposit dan pengurusan wang tunai
[4] Kecuali emas dan mata wang

Gambar Rajah 2: Ilustrasi Mekanisma *Tawarruq* (Pembiayaan)

Sumber: Bank Negara Malaysia

Gambar Rajah 3: Komoditi yang Digunakan untuk *Tawarruq*

Nota: "Lain-lain" mencakupi olein sawit, stearin sawit, minyak sawit ditapis, serta kayu keras dan kayu lembut
Sumber: Bank-bank Islam dan institusi kewangan pembangunan

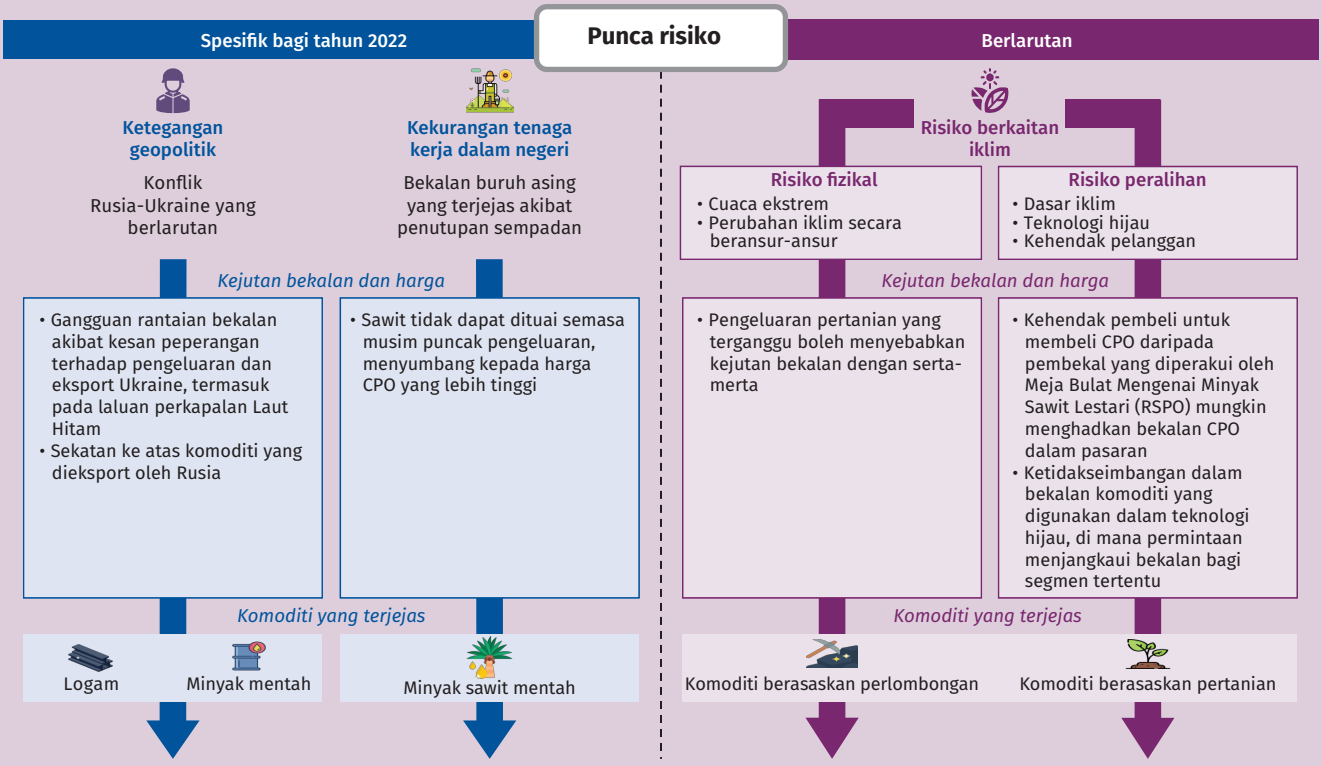
Kepincangan Utama yang Diperhatikan Wujud dalam Pasaran Komoditi dan Alirannya kepada Transaksi *Tawarruq*

Pasaran komoditi mengalami peningkatan volatiliti pada tahun 2022. Ketegangan geopolitik yang berterusan terutamanya konflik ketenteraan di Ukraine dan seterusnya sekatan yang dikenakan terhadap Rusia telah menjejaskan bekalan logam seperti aluminium dan nikel. Sementara itu, pengeluaran CPO dalam negeri turut terjejas akibat gangguan dalam aktiviti penuaian disebabkan oleh kekurangan pekerja yang berlarutan sepanjang tahun.[5] Perkembangan ini menyebabkan volatiliti yang ketara dalam pasaran komoditi global yang menyaksikan kenaikan harga komoditi global ke paras tertinggi sebelum berlaku penurunan mulai suku ketiga tahun 2022.[6]

Meskipun kesan gangguan bekalan dalam pasaran komoditi dapat diurus setakat ini, gangguan bekalan masih berisiko untuk menjadi lebih buruk sekiranya ketegangan geopolitik semakin meruncing. Dalam jangka masa sederhana hingga jangka panjang, risiko fizikal dan risiko peralihan daripada kesan perubahan iklim juga akan memberikan kesan yang ketara terhadap prospek pasaran komoditi.

Volatiliti dalam harga komoditi global mempengaruhi transaksi *tawarruq* melalui beberapa punca (Gambar Rajah 4).

Gambar Rajah 4: Kepincangan Utama dalam Pasaran Komoditi Global dan Domestik, serta Alirannya terhadap Transaksi *Tawarruq*

[5] Sumber: Buletin Suku Tahunan S2 2022 BNM
[6] Sumber: Bank Dunia

Sekatan yang dikenakan terhadap Rusia menyebabkan volatiliti harga nikel yang sangat ketara pada awal tahun 2022. Hal ini disebabkan oleh status Rusia sebagai pengeluar nikel gred tertinggi yang mencakupi 17% daripada jumlah pengeluaran nikel dunia. Pada 8 Mac 2022, harga nikel yang diniagakan dalam pasaran hadapan (*futures*) telah melonjak kepada paras tinggi yang tidak pernah dicatatkan sebelum ini, iaitu sebanyak 250% dalam masa dua hari, untuk didagangkan pada paras melebihi USD100,000 satu tan (Gambar Rajah 5). Paras harga ini telah menyebabkan kerugian nilai mengikut pasaran (*mark-to-market*) yang besar bagi rakan niaga yang berada pada kedudukan jualan (*short position*) dalam kontrak pasaran hadapan (*futures contract*) di London Metal Exchange (LME). Kesannya, LME terpaksa menggantung perdagangan nikel untuk memulihkan keadaan pasaran dan menyelesaikan transaksi[7] tertangguh. Memandangkan LME menetapkan tanda aras harga global untuk banyak jenis logam termasuk nikel, penggantungan transaksi pasaran tersebut menyebabkan ketiadaan harga tanda aras global untuk nikel buat sementara waktu. Keadaan ini seterusnya menyebabkan transaksi *tawarruq* berasaskan nikel di Malaysia terhenti. Namun begitu, kesan keseluruhannya adalah terhad kerana transaksi *tawarruq* berasaskan komoditi nikel hanya mencakupi sebahagian kecil daripada jumlah transaksi *tawarruq* (RM56.0 bilion, iaitu 6.1% daripada jumlah komoditi yang digunakan untuk transaksi *tawarruq*).

Dalam keadaan sebegini, bank-bank Islam perlu mencari komoditi alternatif sebagai pengganti. Jika berlaku senario ekstrem iaitu penggantian tidak dapat dilaksanakan, bank-bank Islam mungkin tidak dapat melakukan transaksi *tawarruq* yang baharu, lantas mengganggu operasi harian perbankan berasaskan *tawarruq*.

Gambar Rajah 5: Volatiliti Harga yang Melampau bagi Nikel pada Tahun 2022, Terutamanya pada Bulan Mac

Sumber: Bloomberg

Pengurangan Risiko bagi Menggalakkan Daya Tahan Ekosistem

Industri kewangan Islam telah melaksanakan beberapa strategi untuk menguruskan risiko-risiko ini. Sebagai contoh, bank-bank Islam telah mengambil langkah-langkah untuk mempelbagaikan komoditi sandaran yang digunakan dalam perdagangan sejak beberapa tahun kebelakangan ini. Bank-bank Islam turut menggunakan beberapa BBK untuk urusan perdagangan. Strategi-strategi pengurusan risiko ini dilengkapkan lagi dengan langkah-langkah tambahan yang diambil oleh BBK untuk membendung risiko limpahan. Sebagai contoh, BBK lazimnya menetapkan harga dengan pembekal komoditi dan melaksanakan lindung nilai (*hedge*) terhadap pergerakan harga antara hari (Gambar Rajah 6). Langkah-langkah ini telah membantu bank-bank Islam menghadapi kejutan yang berlaku dalam pasaran komoditi baru-baru ini, lantas memelihara pengantaraan yang teratur dalam sistem perbankan Islam domestik.

[7] Sumber: Reuters

Gambar Rajah 6: Dua Barisan Pertahanan: Pengurusan dan Kawalan Risiko di Bank-bank Islam dan BBK

Sumber: Bank-bank Islam, institusi kewangan pembangunan dan BBK

Langkah seterusnya

Pada peringkat keseluruhan sistem, penumpuan terhadap *tawarruq* perlu dikurangkan dengan mempelbagaikan kontrak Syariah yang bukan berasaskan komoditi. Langkah ini akan mempertingkatkan daya tahan aktiviti perbankan Islam bagi menghadapi risiko kejutan bekalan yang ketara dalam pasaran komoditi global. Industri perbankan Islam sedang mengambil usaha bersepadu untuk mengembangkan kontrak Syariah alternatif. Hal ini terbukti dengan peningkatan kadar pertumbuhan tahunan terkompaun (*compounded annual growth rate, CAGR*) yang menggalakkan sebanyak 6.2%[8] dalam kontrak Syariah alternatif sejak tiga tahun yang lalu. Selain itu, pelbagai inovasi produk sedang dilaksanakan oleh bank-bank Islam, meskipun pada tahap yang berbeza-beza. Sebagai contoh, kontrak perkongsian dengan pengurangan milikan oleh bank Islam secara berperingkat (*musyarakah mutanaqisah*) telah digunakan oleh beberapa bank Islam sebagai kontrak Syariah alternatif bagi memudahkan pembiayaan harta tanah siap dan harta tanah dalam pembinaan. Produk akaun pelaburan berasaskan kontrak agensi (*wakalah*) dan kontrak perkongsian untung rugi (*mudarabah*) juga semakin menjadi pilihan sebagai alternatif kepada produk deposit berasaskan *tawarruq*. Industri perbankan Islam juga sedang melaksanakan inisiatif untuk meneliti *wakalah* sebagai kontrak Syariah untuk urus niaga penempatan dana bagi pasaran wang antara bank-bank Islam. Pada masa hadapan, inovasi dalam kontrak Syariah dijangka terus mencapai kemajuan serta mengurangkan lagi penumpuan terhadap *tawarruq*.

[8] Hanya mengambil kira aktiviti pembiayaan berdasarkan kontrak Syariah alternatif